

ВЕРХОВНИЙ СУД

Департамент аналітичної та правової роботи
вул. П. Орлика, 8, м. Київ, 01043
тел. (044) 207 35 46, тел./факс (044) 253 86 20
e-mail: inbox@supreme.court.gov.ua
Код ЄДРПОУ 41721784

Апеляційним загальним судам

Апеляційним адміністративним судам

Апеляційним господарським судам

Верховний Суд у межах компетенції приділяє значну увагу питанням реалізації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також застосуванню практики Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Положення вказаної Конвенції та правові позиції ЄСПЛ, викладені в рішеннях цього міжнародного судового органу, Верховний Суд ураховує під час здійснення правосуддя.

З метою забезпечення апеляційних та місцевих судів методичною інформацією з питань правозастосування надсилаємо копію аналітичного огляду рішень ЄСПЛ, постановлених проти України, що набули статусу остаточного в IV кварталі 2022 року.

Задля дотримання прав людини та основоположних свобод під час здійснення правосуддя, недопущення їх обмежень або порушень просимо врахувати висновки рішень ЄСПЛ й довести їх до відома суддів першої та апеляційної інстанцій.

Додаток: на 7 арк. в 1 прим.

Керівник департаменту

Расім БАБАНЛІ

ВЕРХОВНИЙ СУД

вих № 112/0/2-23 від 10.01.2023

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ**
Мін'юст

Верховний Суд

вул. Архітектора Городецького, 13, м. Київ, 01001
тел.: (044) 364-23-93, факс: (044) 271-17-83
E-mail: callcentre@minjust.gov.ua,
themis@minjust.gov.ua,
Web: <http://www.minjust.gov.ua>,
код згідно з ЄДРПОУ 00015622

Аналітичний огляд рішень Європейського суду з прав людини, що набули статусу остаточного у IV кварталі 2022 року

Аналітичний огляд надсилається на виконання статті 14 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» та містить аналіз обставин, які призвели до визнання Європейським судом з прав людини (далі – Європейський суд) порушень Україною положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція).

I. Щодо порушення статті 5 (право на свободу та особисту недоторканість) Конвенції

Порушення статті 5 Конвенції встановлено у рішеннях Європейського суду у справах «*Кагановський проти України*» (заява № 2809/18, рішення від 15.09.2022, набуло статусу остаточного 15.12.2022), «*Вадим Мельник проти України*» (заяви № 62209/17 та № 50933/18, рішення від 15.12.2022, набуло статусу остаточного 15.12.2022), «*Адамович проти України*» (заяви № 2564/21 та 15553/21, рішення від 06.10.2022), «*Ігнатченко проти України*» (заява № 27265/18, рішення від 06.10.2022), «*Корнілов проти України*» (заява № 25633/18, рішення від 06.10.2022), «*Крижановський та інші проти України*» (заява № 16218/17 та 4 інші заяви, рішення від 06.10.2022), «*Волик проти України*» (заяви № 8942/17 та № 30796/21, рішення від 06.10.2022), «*Смагіна і Владимиров проти України*» (заяви № 41891/15 та № 59909/15, рішення від 06.10.2022), «*Телепенько проти України*» (заяви № 31763/20 та № 21605/21, рішення від 06.10.2022), «*Рамазанов проти України*» (заява № 31754/20 та № 21598/21, рішення від 06.10.2022), «*Рамазанов проти України*» (заяви № 31757/20 та № 21592/21), «*Горбуненко проти України*» (заяви № 23534/20 та № 13110/21, рішення від 06.10.2022), «*Залевський та Вітковський проти України*» (заяви № 35093/19 та № 2304/21, рішення від 06.10.2022), «*Біро та*

СЕД АСКОД
Міністерство юстиції України
№ 124328/5.2.2/22-22 від 29.12.2022
Підписувач Сокоренко Маргарита Степанівна
Сертифікат 58E2D9E7F900307B04000000B2A72F004590A600
Дійсний з 28.07.2022 3:49:46 по 27.07.2023 3:49:46

ВЕРХОВНИЙ СУД

№3355/0/1-22 від 29.12.2022

інші проти України» (заяви № 77948/13 та 2 інші заяви, рішення від 06.10.2022), *«Шановський проти України»* (заява № 61431/15, рішення від 13.10.2022), *«Погорелов проти України»* (заява № 19062/15, рішення від 13.10.2022), *«Приходько та інші проти України»* (заява № 32479/21 та 6 інших заяв, рішення від 27.10.2022), *«Суржан і Гулий проти України»* (заяви № 74633/17 та № 13754/18, рішення від 27.10.2022), *«Мінський та інші проти України»* (заява № 33518/20 та 2 інші заяви), *«Шапкін і Маковський проти України»* (заява № 13795/20 та № 19927/21, рішення від 10.11.2022), *«Сідак проти України»* (заяви № 68678/17 та № 43254/18, рішення від 10.11.2022), *«Лабудяк та інші проти України»* (заява № 60928/12 та 6 інших заяв, рішення від 10.11.2022), *«Іванов та інші проти України»* (заяви № 47391/15 та 2 інші, рішення від 10.11.2022), *«Мартинчук та інші проти України»* (заява № 69195/17 та 4 інші заяви, рішення від 01.12.2022), *«Сидоренко та інші проти України»* (заява № 26269/13 та 4 інші заяви, рішення від 01.12.2022), *«Олексійчук проти України»* (заява № 5765/20, рішення від 15.12.2022), *«А.А. проти України»* (заява № 79750/16, рішення від 15.12.2022).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) незаконне та/або необґрунтоване затримання та/або тримання заявників під вартою під час досудового розслідування (рішення *Вадим Мельник проти України, Ігнатченко проти України, Смагіна і Владимиров проти України, Біро та інші проти України, Лабудяк та інші проти України, Мінський та інші проти України, Мартинчук та інші проти України, Сидоренко та інші проти України, Олексійчук проти України, А.А. проти України*);
- 2) відсутніх відповідних/обґрунтованих і достатніх підстав для тримання під вартою (рішення *Біро та інші проти України, Суржан і Гулий проти України, Мартинчук та інші проти України*);
- 3) надмірна тривалість тримання заявника під вартою під час досудового розслідування (рішення *Адамович проти України, Крижановський та інші проти України, Телепенько проти України, Рамазанов проти України, Рамазанов проти України, Горбуненко проти України, Залевський та Вітковський проти України, Приходько та інші проти України, Мінський та інші проти України, Сідак проти України, Іванов та інші проти України*);
- 4) відсутність гарантованого національним законодавством права особи на відшкодування у зв'язку з незаконним або тривалим триманням під вартою (рішення *Кагановський проти України, Мінський та інші проти України, Рамазанов проти України, Рамазанов проти України, Залевський та Вітковський проти України, Біро та інші проти України, Сідак проти України, Іванов та інші проти України, Мартинчук та інші проти України*);

- 5) незаконне поміщенням заявника до відділення інтенсивного догляду психоневрологічного інтернату/психіатричного закладу (рішення *Кагановський проти України, Погорелов проти України, Шановський проти України*);
- 6) відсутність законодавчо встановленої процедури, згідно з якою заявник мав право звернутися до суду для перегляду законності його поміщення до відділення психоневрологічного інтернату (рішення *Кагановський проти України*);
- 7) недоліки у провадженні щодо перегляду законності тримання під вартою (рішення *Корнілов проти України, Шапкін і Маяковський проти України, Сідак проти України, Іванов та інші проти України, Мартинчук та інші проти України*);
- 8) незабезпечення органами влади присутності заявника на судових засіданнях щодо розгляду питання тримання його під вартою (рішення *Волик проти України*).

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем **пропонуємо**: з метою забезпечення однакового застосування норм права судами різних спеціалізацій та апеляційних та місцевих судів методичною інформацією з питань правозастосування довести до відома суддів позицію Європейського суду щодо того, що тримання особи під вартою є настільки серйозним заходом, що воно може бути виправдане лише тоді, коли були розглянуті інші, менш суворі заходи, і вони були визнані недостатніми для гарантування інтересів особи або суспільства, які можуть вимагати тримання відповідної особи під вартою;

забезпечити неухильне дотримання суддями вимог Конвенції, практики Європейського суду та Кримінального процесуального кодексу України під час обрання підозрюваному/обвинуваченому запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, а також не допускати незаконного та надмірно тривалого тримання осіб під вартою на усіх стадіях кримінального провадження;

суддям під час обрання або продовження підозрюваному/обвинуваченому запобіжного заходу належним чином оцінювати обставини та необхідність застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, розглядати можливість застосування інших запобіжних заходів як альтернативу триманню під вартою на усіх стадіях кримінального провадження;

суддям не допускати розгляду скарг підозрюваних/обвинувачених про зміну або скасування запобіжного заходу без їхньої присутності;

не допускати надмірної тривалості судового перегляду законності тримання під вартою;

належним чином розглядати скарги щодо незаконного поміщення осіб до психіатричних закладів, соціально-медичних установ;

дотримуватися положень Конвенції, практики Європейського суду та національного законодавства під час розгляду заяв про зміну примусового заходу медичного характеру.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України, а також поінформовано Апарат Верховної Ради України.

II. Щодо порушення статті 6 (право на справедливий суд) Конвенції

Порушення статті 6 Конвенції встановлено у рішеннях Європейського суду у справах *«Закарпатська обласна спілка споживчих товариств та інші проти України»* (заява № 65719/10 та 2 інші заяви, рішення від 15.09.2022, набуло статусу остаточного 15.12.2022), *«Куштів та інші проти України»* (заява № 15984/21 та 2 інші заяви, рішення від 06.10.2022), *«Пархоменко та інші проти України»* (заява № 13422/21 та 2 інші заяви, рішення від 06.10.2022), *«Воложанін та інші проти України»* (заява № 8810/21 та 4 інші, рішення від 06.10.2022), *«Адамович проти України»* (заяви № 2564/21 та 15553/21, рішення від 06.10.2022), *«Бантши та інші проти України»* (заява № 13068/18 та 3 інші заяви, рішення від 06.10.2022), *«Крижановський та інші проти України»* (заява № 16218/17 та 4 інші заяви, рішення від 06.10.2022), *«Горбуненко проти України»* (заяви № 23534/20 та № 13110/21, рішення від 06.10.2022), *«Перспективний проти України»* (заяви № 9225/20 та № 6773/21, рішення від 06.10.2022), *«Панченко та Горегляд проти України»* (заява № 62266/19 та № 30697/21, рішення від 06.10.2022), *«Пушкаръов проти України»* (заява № 55770/19, рішення від 06.10.2022), *«Залевський та Вітковський проти України»* (заяви № 35093/19 та № 2304/21, рішення від 06.10.2022), *«Макаров та інші проти України»* (заява № 49715/18 та 2 інші, рішення від 06.10.2022), *«Мицишин проти України»* (заява № 41557/13, рішення від 06.10.2022), *«Суслов проти України»* (заява № 46298/19, рішення від 06.10.2022), *«Приходько та інші проти України»* (заява № 32479/21 та 6 інших заяв, рішення від 27.10.2022), *«Панкратов та інші проти України»* (заява № 45358/20 та 8 інших заяв), *«Латюк та інші проти України»* (заява № 23548/20 та 6 інших заяв), *«Цмокалов проти України»* (заява № 15524/13, рішення від 03.11.2022), *«Вітько та інші проти України»* (заява № 1907/16 та 11 інших заяв, рішення від 10.11.2022), *«Мінський та інші проти України»* (заява № 33518/20 та 2 інші заяви, рішення від 10.11.2022), *«Котляр проти України»* (заява № 36124/13, рішення від 10.11.2022), *«Богомол проти України»* (заява № 15528/11, рішення від 10.11.2022), *«Іванов та інші проти України»* (заяви № 47391/15 та 2 інші, рішення від 10.11.2022).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) надмірна тривалість кримінальних/цивільних проваджень (рішення *Куштів та інші проти України*, *Пархоменко та інші проти України*, *Воложанін та інші проти України*, *Адамович проти України*,

Крижановський та інші проти України, Горбуненко проти України, Перспективний проти України, Панченко та Горегляд проти України, Залевський та Вітковський проти України, Макаров та інші проти України, Суслов проти України, Приходько та інші проти України, Панкратов та інші проти України, Латюк та інші проти України, Цмокалов проти України, Вітько та інші проти України, Мінський та інші проти України, Богомол проти України, Іванов та інші проти України);

- 2) порушення права на доступ до Верховного Суду України внаслідок невиправданої затримки у розгляді повторної касаційної скарги, поданої до ухвалення рішення Конституційним Судом України (рішення *Закарпатська обласна спілка споживчих товариств та інші проти України*);
- 3) незабезпечення безсторонності суду з огляду на відсутність сторони обвинувачення під час провадження у справі про адміністративне правопорушення (рішення *Бантши та інші проти України, Пушкарьов проти України*);
- 4) відмова у доступі до суду внаслідок неотримання протягом встановленого законодавством строку для подання апеляційної скарги повного тексту постанови суду (рішення *Мицишин проти України*);
- 5) право заявника на змагальний судовий процес і рівність сторін було порушено, оскільки він не був повідомлений про касаційне провадження, а тому не міг надати свої аргументи Вищому адміністративному суду України, який зрештою скасував рішення, ухвалені на його користь (рішення *Котляр проти України*).

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем **пропонуємо**: дотримуватися розумних строків судового розгляду справ, що є складовою ефективного правосуддя;

дотримуватися засад і принципів здійснення судочинства, зокрема принципів рівності усіх учасників судового процесу перед законом та судом, змагальності сторін, а також не виходити за межі своїх повноважень;

забезпечити дотримання положень Конвенції, практики Європейського суду та національного законодавства під час розгляду клопотань про поновлення процесуального строку на апеляційне та касаційне оскарження;

належним чином здійснювати судові виклики та повідомлення осіб, які беруть участь у справі;

під час ухвалення рішень дотримуватися вимог щодо законності, обґрунтованості та вмотивованості судового рішення.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України, а також поінформовано Апарат Верховної Ради України.

III. Щодо порушення статті 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) Конвенції

Порушення статті 8 Конвенції було констатовано у рішенні Європейського суду у справі «Цмокалов проти України» (заява № 15524/13, рішення від 03.11.2022).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) національні суди не здійснили належного судового реагування у справі заявника, яке відповідало б вимогам захисту права на особисту недоторканість.

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем **пропонуємо**: під час ухвалення рішень дотримуватися вимог щодо законності, обґрунтованості та вмотивованості судового рішення;

забезпечувати ретельну оцінку тверджень, викладених у позовних заявах, та не допускати прийняття рішень без урахування усіх доводів заявників.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України.

IV. Щодо порушення 10 (свобода вираження поглядів) Конвенції

Порушення статті 10 Конвенції було констатовано у рішенні Європейського суду у справі «Анатолій Єременко проти України» (заява № 22287/08, рішення від 15.09.2022, набуло статусу остаточного 15.12.2022).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) втручання у право заявника на свободу вираження поглядів не було «необхідним у демократичному суспільстві».

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем **пропонуємо**: дотримуватися засад і принципів здійснення судочинства, зокрема вимоги обґрунтованості та вмотивованості судових рішень, а також ефективно застосовувати положення Конвенції та практику Європейського суду під час розгляду справ про захист честі, гідності та ділової репутації.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України.

V. Щодо порушення статті 1 Першого протоколу (захист права власності) до Конвенції

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції було констатовано у рішенні Європейського суду у справі «Лисак проти України» (заява № 52299/14, рішення від 20.10.2022).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) втручання у право заявниці на мирне володіння своїм майном, яке не було здійснено «на умовах, передбачених законом» через незаконний демонтаж обладнання, яке належало заявниці та було розташоване на

земельних ділянках комунальної власності, за рішенням міської ради попри накладену щодо цього судову заборону.

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем **пропонуємо**: забезпечити неухильне дотримання суддями вимог Конвенції, практики Європейського суду та національного законодавства, зокрема щодо захисту права власності кожного на мирне володіння своїм майном.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України.

VI. Щодо порушення статті 2 Протоколу 4 (свобода пересування) до Конвенції

Порушення статті 2 Протоколу № 4 до Конвенції було констатовано у рішеннях Європейського суду у справах «Панкратов та інші проти України» (заява № 45358/20 та 8 інших заяв, рішення від 27.10.2022), «Гупало проти України» (заява № 33705/17, рішення від 01.12.2022).

Обставини, що призвели до порушення Конвенції:

- 1) надмірна тривалість застосування підписки про невиїзд (рішення *Панкратов та інші проти України*);
- 2) втручання у право заявника на виїзд з країни не було обґрунтованим та пропорційним обставинам (рішення *Гупало проти України*).

Для вирішення встановлених Європейським судом проблем **пропонуємо**: суддям під час розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу, не пов'язаного з триманням під вартою, а також подань державних або приватних виконавців про встановлення тимчасового обмеження у праві виїзду за межі України, у разі ухилення боржника від виконання покладених на нього зобов'язань, з урахуванням положень Конвенції, практики Європейського суду та національного законодавства належним чином перевіряти обставини для продовження та застосування відповідного заходу.

Довідково: про встановлені Європейським судом порушення Конвенції було повідомлено Кабінет Міністрів України.

З автентичними перекладами українською мовою вказаних рішень можна ознайомитися на офіційному сайті Міністерства юстиції України (<https://minjust.gov.ua/m/rishennya-schodo-ukraini-vineseni-evropeyskim-sudom-z-prav-lyudini>).

Додаток: *копії стислих викладів рішень.*

**Уповноважений у справах
Європейського суду з прав людини**

Маргарита СОКОРЕНКО